

Monitor Brede Welvaart 2018

Een toelichting

April 2018

Inhoud

- 1. Inleiding 3**

- 2. Het CES-meetsysteem 3**

- 3. Thema's 4**

- 4. Indicatoren 7**
 - 4.1 Indicatoren voor hoofdstuk 2 ("Brede Welvaart Trends") 7
 - 4.2 Indicatoren voor hoofdstuk 3 ("Verdeling van de Brede Welvaart") 7
 - 4.3 Indicatoren voor hoofdstuk 4 ("Beleidsthema's en Sustainable Development Goals") 9

- 5. Statistiek 11**
 - 5.1 Trends 12
 - 5.2 Posities in de EU 12
 - 5.3 Meest recente jaarlijkse mutaties 13
 - 5.4 Verdeling onder bevolkingsgroepen 14

- 6. Kleuren 15**

- 7. Observaties en interpretaties 16**
 - 7.1 Beslisregels voor hoofdstuk 2 ("Brede Welvaart Trends") 16
 - 7.2 Beslisregels voor hoofdstuk 3 ("Verdeling van de Brede Welvaart") 17
 - 7.3 Beslisregels voor hoofdstuk 4 ("Beleidsthema's en Sustainable Development Goals") 17

- Referenties 18
- Afkortingen 18
- Medewerkers 18

1. Inleiding

Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven in het hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van die van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld. Vanuit deze definitie maakt de Monitor Brede Welvaart een onderscheid tussen brede welvaart "Hier en Nu", "Later" en "Elders".

In de Monitor Brede Welvaart wordt een grote en zeer diverse verzameling indicatoren gebruikt om de brede welvaart te beschrijven vanuit twee perspectieven. In deel 1 ("Brede welvaart in Nederland") wordt de brede welvaart "Hier en Nu", "Later" en "Elders" statistisch in kaart gebracht en wordt de verdeling van de brede welvaart "Hier en Nu" onder bevolkingsgroepen getoond. In deel 2 ("Beleidsthema's in de brede welvaart") worden zestien beleidsthema's statistisch beschreven aan de hand van een aantal indicatoren.

In deze toelichting wordt uitgelegd hoe het CBS is gekomen tot de resultaten in de Monitor Brede Welvaart 2018. Er wordt beschreven wat een indicator is, hoe thema's en indicatoren zijn geselecteerd, welke statistische methoden zijn gebruikt, hoe kleurcodes zijn bepaald en wat kleuren betekenen, en waarom sommige resultaten in de hoofdtekst zijn besproken en andere resultaten niet.

Het doel van deze toelichting is om de manier waarop de Monitor Brede Welvaart 2018 is gemaakt zo transparant mogelijk te maken. Het CBS heeft geprobeerd om de resultaten zoveel mogelijk afhankelijk te maken van een strikte systematiek gebaseerd op beslisregels en statistische methoden. De ruimte voor de persoonlijke voorkeuren en intuïties van de betrokken onderzoekers is zo klein mogelijk gemaakt. In principe moet het mogelijk zijn om de resultaten van de monitor te repliceren op basis van de brondata en deze toelichting.

2. Het CES-meetsysteem

De Monitor Brede Welvaart is opgesteld conform de *CES Recommendations for Measuring Sustainable Development* (UNECE/Eurostat/OECD, 2014) die in een samenwerking van de Verenigde Naties, de OESO en Eurostat tot stand zijn gekomen. Het CES-meetsysteem is een internationale standaard voor het meten van brede welvaart en duurzaamheid. Met dit meetsysteem hebben statistische bureaus een wetenschappelijk onderbouwde 'gemeenschappelijke taal' ontwikkeld om brede welvaart in kaart te brengen.

Het CES-meetsysteem onderscheidt drie dimensies: Kwaliteit van leven ("Hier en Nu"), Kapitaal ("Later") en Grensoverschrijdende impacts ("Elders"). Voor iedere dimensie zijn thema's en kernindicatoren beschreven die relevant zijn voor de brede welvaart. Het meetsysteem maakt bovendien een onderscheid tussen een vaste set indicatoren die op conceptuele gronden wordt gekozen en een thematische set met beleidsrelevante thema's en indicatoren die kan worden aangepast aan het heersende beleid.

3. Thema's

Het verhaal in de Monitor Brede Welvaart gaat over de thema's in het CES-meetsysteem. Deze thema's spelen een rol in de vorming van de brede welvaart. Tabel 1 geeft een overzicht van de thema's die samen een beeld geven van de staat van de brede welvaart.

Het thema "mobiliteit" ontbreekt in het CES-meetsysteem. Mobiliteit is echter een thema met groot maatschappelijk belang. Onderwerpen als files, parkeren, de prijs van benzine en storingen in het openbaar vervoer halen bijna dagelijks het nieuws. Daarom is besloten dit thema toe te voegen.

1. De conceptuele thema's van het CES-meetsysteem

Dimensie	Subdimensie	CES-code	CES-thema's
Kwaliteit van leven ("Hier en Nu")		HWB1	subjectief welzijn
		HWB2	consumptie en inkomen
		HWB3	voeding
		HWB4	gezondheid
		HWB5	arbeid
		HWB6	onderwijs
		HWB7	wonen
		HWB8	vrije tijd
		HWB9	fysieke veiligheid
		HWB10	land en ecosystemen
		HWB11	water
		HWB12	luchtkwaliteit
		HWB13	vertrouwen
		HWB14	instituties
		HWB15 ¹⁾	mobiliteit
Kapitaal ("Later")	Economisch kapitaal	EC1	fysiek kapitaal
		EC2	kenniskapitaal
		EC3	financieel kapitaal
	Natuurlijk kapitaal	EC-M	gemonetariseerd economisch kapitaal
		NC1	energievoorraden
		NC2	minerale voorraden (exclusief kolen en turf)
		NC3	land en ecosystemen
		NC4	water
		NC5	luchtkwaliteit
	Menselijk kapitaal	NC6	klimaat
		NC-M	gemonetariseerd natuurlijk kapitaal
		HC1	arbeid
	Sociaal kapitaal	HC2	onderwijs
		HC3	gezondheid
		HC-M	gemonetariseerd menselijk kapitaal
		SC1	vertrouwen
		SC2	instituties
		SC-M	gemonetariseerd sociaal kapitaal
Grensoverschrijdende impacts ("Elders")	Consumptie en inkomen	TI1	consumptie en inkomen
		TI2	fysiek kapitaal
	Economisch kapitaal	TI3	kenniskapitaal
		TI4	financieel kapitaal
		TI5	energievoorraden
		TI6	minerale voorraden (exclusief kolen en turf)
		TI7	land en ecosystemen
		TI8	water
	Natuurlijk kapitaal	TI9	klimaat
		TI10	arbeid
		TI11	instituties

Bron: UNECE/Eurostat/OECD (2014).

¹⁾ Het thema "mobiliteit" ontbreekt in het CES-meetsysteem.

2. Thema's in de Monitor Brede Welvaart en thema's in het CES-meetsysteem

Dimensie	Thema in de monitor	CES-thema's
Brede welvaart "Hier en Nu"	Materiële welvaart en welzijn	subjectief welzijn (HWB1)
	Gezondheid	consumptie en inkomen (HWB2)
	Werken en Leren	voeding (HWB3)
		gezondheid (HWB4)
		arbeid (HWB5)
	onderwijs (HWB6)	
	vrije tijd (HWB8)	
Wonen	mobiliteit (HWB15) ¹⁾	
Samenleving	wonen (HWB7)	
	vertrouwen (HWB13)	
	instituties (HWB14)	
Veiligheid	fysieke veiligheid (HWB9)	
Milieu	land en ecosystemen (HWB10)	
	water (HWB11)	
	luchtkwaliteit (HWB12)	
Brede welvaart "Later"	Economisch kapitaal	fysiek kapitaal (EC1)
		kenniskapitaal (EC2)
		financieel kapitaal (EC3)
	Natuurlijk kapitaal	energievoorraden (NC1)
	minerale voorraden (exclusief kolen en turf) (NC2)	
	land en ecosystemen (NC3)	
	water (NC4)	
	luchtkwaliteit (NC5)	
	klimaat (NC6)	
Menselijk kapitaal	arbeid (HC1)	
	onderwijs (HC2)	
	gezondheid (HC3)	
Sociaal kapitaal	vertrouwen (SC1)	
	instituties (SC2)	
Brede welvaart "Elders"²⁾	Handel en hulp	consumptie en inkomen (TI1)
	Milieu en grondstoffen	energievoorraden (TI5)
	minerale voorraden (exclusief kolen en turf) (TI6)	
	klimaat (TI9)	

¹⁾ Het thema "mobiliteit" ontbreekt in het CES-meetsysteem.

²⁾ Voor de thema's fysiek kapitaal (TI2), kenniskapitaal (TI3), financieel kapitaal (TI4), land en ecosystemen (TI7), water (TI8), arbeid (TI10) en instituties (TI11) in de dimensie "Elders" zijn nog geen indicatoren ontwikkeld. Gemonetariseerde cijfers voor economisch, menselijk, natuurlijk en sociaal kapitaal zijn niet beschikbaar, al worden sommige cijfers ontwikkeld.

Tabel 2 laat zien hoe de CES-thema's in iedere dimensie in de Monitor Brede Welvaart zijn samengevoegd in grote, herkenbare thema's. Deze grote thema's worden gebruikt om de resultaten van de Monitor begrijpelijk samen te vatten (zowel in de samenvatting als in hoofdstuk 2 van de Monitor "Brede Welvaart Trends").

In hoofdstuk 3 ("Verdeling van de brede welvaart") wordt gepresenteerd hoe de brede welvaart "Hier en Nu" is verdeeld onder verschillende bevolkingsgroepen in de Nederlandse samenleving. In deze editie van de Monitor (2018) is gekozen voor tien thema's (zie Tabel 3). In de volgende edities van de Monitor worden de indicatoren in hoofdstuk 3 zoveel mogelijk afgestemd op de indicatoren voor het dashboard brede welvaart "Hier en Nu" in hoofdstuk 2.

Naast een vaste set indicatoren die op conceptuele gronden wordt gekozen, biedt het CES-meetsysteem ook een thematische set met beleidsrelevante thema's en indicatoren die kan worden aangepast aan het heersende beleid. Hoofdstuk 4 van de Monitor beschrijft zestien beleidsthema's die van belang zijn voor de brede welvaart (zie Tabel 4). Bij de uitwerking van de thema's is er zoveel mogelijk voor gezorgd dat onderwerpen die voorkomen in Nederlands beleid herkenbaar zijn. Bovendien is in de Monitor Brede Welvaart 2018 nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de Sustainable Development Goals (SDGs).

3. Thema's in hoofdstuk 3 ("Verdeling van de brede welvaart")

Themaverdeling	Thema brede welvaart "Hier en Nu"	CES-thema's
Subjectief welzijn	Materiële welvaart en welzijn	subjectief welzijn (HWB1)
Inkomen	Materiële welvaart en welzijn	consumptie en inkomen (HWB2)
Vermogen	Materiële welvaart en welzijn	consumptie en inkomen (HWB2)
Onderwijs	Werken en leren	onderwijs (HWB6)
Arbeid	Werken en leren	arbeid (HWB5)
Gezondheid	Gezondheid	gezondheid (HWB4)
Veiligheid	Veiligheid	fysieke veiligheid (HWB9)
Wonen	Wonen	wonen (HWB7)
Mobiliteit	Werken en leren	mobiliteit (HWB15) ¹⁾
Sociaal kapitaal	Samenleving	vertrouwen (HWB13)

¹⁾ Het thema "mobiliteit" ontbreekt in het CES-meetsysteem.

4. Beleidsthema's in hoofdstuk 4 ("Beleidsthema's en Sustainable Development Goals")

Beleidsthema's	CES-beleidsthema's (TH) ¹⁾	Sustainable Development Goal (SDG)
Materiële welvaart	TH2 Consumptie en inkomen	SDG 8 Economie en werk, SDG 1 Armoede
Duurzame productie en consumptie: circulaire economie	TH15 Grondstoffen	SDG 12 Duurzame productie en consumptie, SDG 11 Duurzame steden SDG 9 Verduurzaming infrastructuur, bedrijvigheid en innovatie
Duurzame productie en consumptie: duurzame voedselproductie	TH3 Voedsel en voeding	SDG 12 Duurzame productie en consumptie, SDG 2 Voeding en duurzame voedselproductie
Gezondheid en zorg	TH4 Gezondheid	SDG 3 Gezondheid en welzijn, SDG 2 Voeding en duurzame voedselproductie
Arbeid en vrije tijd	TH5 Arbeid, TH8 Vrije tijd	SDG 8 Economie en werk
Onderwijs	TH6 Onderwijs	SDG 4 Onderwijs
Wonen	TH7 Wonen	SDG 11 Duurzame steden
Veiligheid	TH9 Veiligheid	SDG 16 Veiligheid en instituties
Lokale milieukwaliteit	TH10 Land en ecosystemen, TH11 Water en sanitatie, TH12 Luchtkwaliteit	SDG 2 Voeding en duurzame voedselproductie, SDG 6 Water en sanitatie, SDG 11 Duurzame steden
Natuur en ecosystemen	TH10 Land en ecosystemen	SDG 15 Land en bodem, SDG 14 Zee en kustwateren
Mobiliteit	TH10 Land en ecosystemen, TH18 Fysiek kapitaal	SDG 9 Verduurzaming infrastructuur, bedrijvigheid en innovatie
Klimaat en energie	TH13 Klimaat, TH14 Energiebronnen	SDG 13 Klimaatbescherming, SDG 7 Betaalbare en schone energie
Sociale samenhang	TH16 Vertrouwen	SDG 10 Sociale inclusie en ongelijkheid
Instituties	TH17 Instituties	SDG 16 Veiligheid en instituties
Kennis en fysiek kapitaal	TH19 Kenniskapitaal, TH18 Fysiek kapitaal	SDG 9 Verduurzaming infrastructuur, bedrijvigheid en innovatie, SDG 8 Economie en werk
Financiële houdbaarheid	TH20 Financieel kapitaal	SDG 8 Economie en werk

¹⁾ Thema TH1 (subjectief welzijn) is niet als zodanig opgenomen in hoofdstuk 4 van de Monitor. Wel zijn er een aantal subjectieve indicatoren meegenomen in de verschillende beleidsthema's (zie verder paragraaf 4.3 van dit document).

4. Indicatoren

Indicatoren staan centraal in de Monitor Brede Welvaart. In deze paragraaf wordt uitgelegd wat een indicator is en hoe de indicatoren zijn geselecteerd.

Een indicator is een statistisch gegeven waarvan wordt verondersteld dat het representatief is voor een fenomeen dat ermee wordt gemeten.

Een representatieve indicator is een valide maatstaf voor een fenomeen. Zo wordt het bruto binnenlands product (bbp) algemeen gezien als een valide maatstaf voor de omvang van een economie en worden veranderingen in het volume van het bbp gezien als een valide maatstaf voor de mate van economische groei.

Het verhaal in de Monitor Brede Welvaart gaat over de thema's in het CES-meetsysteem. Deze thema's spelen een rol in de vorming van de brede welvaart. Dat is wat we willen weten. De thema's worden beschreven aan de hand van indicatoren. Dat is wat we kunnen meten.

4.1 Indicatoren voor hoofdstuk 2 ("Brede Welvaart Trends")

De indicatoren in hoofdstuk 2 ("Brede Welvaart Trends") zijn geselecteerd aan de hand van het conceptuele raamwerk van het CES-meetsysteem. Iedere indicator in de Monitor Brede Welvaart meet een thema in het raamwerk. Een thema kan worden gemeten met een of meerdere indicatoren. Iedere indicator moet valide zijn, maar kan een ander aspect van het fenomeen meten. Daarom is in een aantal gevallen een thema met meerdere indicatoren beschreven. Gezamenlijk geven de indicatoren in hoofdstuk 2 een beeld van de staat van de brede welvaart "Hier en Nu", "Later" en "Elders".

De keuze voor indicatoren in hoofdstuk 2 is primair gebaseerd op datakwaliteit.

Datakwaliteit betreft:

- de validiteit ten aanzien van het thema;
- de betrouwbaarheid van de beschikbare bronnen;
- tijdigheid;
- volledigheid;
- de internationale vergelijkbaarheid van gegevens; en
- de interne consistentie door de tijd.

4.2 Indicatoren voor hoofdstuk 3 ("Verdeling van de Brede Welvaart")

De keuze van indicatoren in hoofdstuk 3 ("Verdeling van de Brede Welvaart") is zoveel mogelijk gebaseerd op de selectie van indicatoren voor het dashboard van de brede welvaart "Hier en Nu" in hoofdstuk 2 van de Monitor.

Een aantal van de indicatoren in dit dashboard is alleen beschikbaar op geaggregeerd niveau en niet op het niveau van de bevolkingsgroepen waar het in hoofdstuk 3 om gaat. Er zijn ook geen vervangende indicatoren die wel kunnen worden uitgesplitst. Dit

betreft de indicatoren in de CES-thema's land en ecosystemen (beschermde natuurgebied, Living Planet Index), water (kwaliteit van zwemwater binnenwateren) en luchtkwaliteit (stedelijke blootstelling aan fijnere fractie van fijnstof).

Voor een aantal thema's is de verdeling onder bevolkingsgroepen niet gemeten, maar wordt onderzocht of dit in een volgende editie van de Monitor wel kan worden gedaan. Dit betreft indicatoren in de CES-thema's voeding (overgewicht), vrije tijd (tevredenheid met vrije tijd), instituties (vertrouwen in instituties, inspraak en verantwoordingsplicht) en arbeid (langdurige werkloosheid).

Voor een aantal CES-thema's is in hoofdstuk 3 om inhoudelijke redenen afgeweken van de selectie van indicatoren voor het dashboard van de brede welvaart "Hier en Nu" in hoofdstuk 2 van de Monitor.

- *CES-thema "subjectief welzijn"*: Naast de tevredenheid met het leven is ook de persoonlijke welzijnsindex gemeten. Deze indicator is toegevoegd omdat hiermee een breder beeld kan worden gegeven van het subjectief welzijn op verschillende deelterreinen van het leven.
- *CES-thema "consumptie en inkomen"*: De werkelijke individuele consumptie is vervangen door het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen en het vermogen van het huishouden. Dit is gedaan omdat bestedingen van huishoudens per bevolkingsgroep worden gemeten in het Budgetonderzoek, dat slechts eens in de vijf jaar wordt uitgevoerd.
- *CES-thema "gezondheid"*: De gezonde levensverwachting is vervangen door de ervaren gezondheid, omdat de gezonde levensverwachting niet jaarlijks voor verschillende bevolkingsgroepen kan worden berekend.
- *CES-thema "arbeid"*: De indicatoren langdurige werkloosheid en netto arbeidsparticipatie zijn vervangen door de indicator werkloosheid. Onderzocht wordt of langdurige werkloosheid in een volgende editie van de Monitor kan worden gemeten.
- *CES-thema "wonen"*: De kwaliteit van woningen is vervangen door de ervaren woonlasten. Voor deze indicator is gekozen, omdat deze vanuit het perspectief van de huurder of eigenaar aangeeft hoe men de kosten gerelateerd aan het wonen ervaart. Voor een volgende Monitor wordt onderzocht in hoeverre de kwaliteit van woningen kan worden gepresenteerd.
- *CES-thema "vertrouwen"*: In het dashboard brede welvaart "Hier en Nu" worden drie indicatoren gebruikt (vertrouwen in mensen, vrijwilligerswerk, contact met vrienden, familie en collega's). Om het aantal indicatoren in hoofdstuk 3 te beperken is een keuze gemaakt voor twee van de drie indicatoren voor dit thema, een indicator voor participatie (vrijwilligerswerk) en een voor vertrouwen (vertrouwen in mensen).
- *CES-thema "mobiliteit"*: Tijdverlies door files en vertraging is vervangen door tevredenheid met de reistijd van en naar het werk. De indicator tijdverlies door files en vertraging is niet beschikbaar op het niveau van bevolkingsgroepen. De keuze voor de tevredenheid met reistijd is deels pragmatisch. Voor een volgende editie van de Monitor wordt onderzocht of er indicatoren beschikbaar zijn of gemaakt kunnen worden die een breder beeld geven van de mobiliteit in Nederland.

4.3 Indicatoren voor hoofdstuk 4 (“Beleidsthema’s en Sustainable Development Goals”)

De indicatoren in hoofdstuk 4 (“Beleidsthema’s en Sustainable Development Goals”) zijn bedoeld om politiek en beleid te voorzien van informatie over relevante thema’s binnen de brede welvaart, zoals onderwijs, innovatie, klimaat en armoede. Waar de verzameling indicatoren die in hoofdstuk 2 van de Monitor wordt gebruikt zo constant mogelijk is, wordt in hoofdstuk 4 zoveel mogelijk gezocht naar aansluiting bij het huidige nationale en Europese beleid.

5. Matrix voor de selectie van indicatoren bij de beleidsthema’s in hoofdstuk 4

Beleid\Theorie	Capabilities	Functionings	Waardering
Input	<p>Middelen die worden ingezet Investerings in capaciteit (zoals nieuwe fysieke infrastructuur; nieuwe scholen) Lopende uitgaven aan systemen en infrastructuur (zoals kosten van veiligheidszorg, onderwijs, gezondheidszorg) Kosten van systeembewaking (zoals totale kosten van marktregulering; kosten van de rechtspraak)</p>		
Output	<p>Mogelijkheden Bestaande rechten en vrijheden Fysieke capaciteit (zoals omvang infrastructuur; aantal ziekenhuisbedden) Natuurlijke capaciteit (zoals visstand, drinkwatervoorraad) Financiële capaciteit (zoals betaalbaarheid)</p>	<p>Gebruik van bestaande mogelijkheden Rechten, vrijheden, capaciteit, totaal en in relatie tot bestaande capaciteit (zoals participatie in onderwijs, gemaakte reizigerskilometers en goederenkilometers, gebruik van voedselbanken, opnames in ziekenhuizen, enzovoorts)</p>	
Outcome		<p>Uitkomsten direct gerelateerd aan het gebruik van bestaande mogelijkheden positieve en negatieve eerste-orde-effecten (zoals tijdverlies door files, uitstoot van broeikasgassen, gezonde levensverwachting, vaardigheden)</p>	
Waardering			<p>Subjectieve waardering (zoals tevredenheid, zelfgerapporteerde gezondheid)</p>

Voor ieder beleidsthema is een beperkte verzameling indicatoren samengesteld. Drie basisprincipes sturen de samenstelling van deze verzamelingen.

- De indicatoren zijn relevant voor het beleidsthema.
- De verzameling indicatoren biedt handelingsperspectief. Dit betekent dat de indicatoren politici, beleidsmakers en andere gebruikers van de Monitor Brede Welvaart informatie geven die in politieke en maatschappelijke debatten en in beleidsontwikkeling en besluitvorming kan worden gebruikt.
- De indicatoren sluiten, waar mogelijk en relevant, aan bij de Sustainable Development Goals.

Iedere verzameling indicatoren is samengesteld volgens een systematiek waarin het handelingsperspectief van politici en beleidsmakers is gecombineerd met een algemeen model van de manier waarop uitkomsten per thema worden gegenereerd. De uitkomst van deze systematiek is de matrix in Tabel 5.

In de Monitor Brede Welvaart worden concepten uit de beleidsontwikkeling en beleidsevaluatie gebruikt om het handelingsperspectief van politici en beleidsmakers te benaderen. De drie concepten die worden gebruikt zijn 'inputs', 'outputs' en 'outcomes'.

- *Inputs* zijn de middelen die zijn geïnvesteerd in de implementatie van een maatregel, in de capaciteit van een systeem, in de kapitaalgoederenvoorraad, enzovoorts.
- *Outputs* zijn de goederen en diensten die direct zijn geproduceerd als gevolg van een investering, een maatregel, of de inzet van hulpbronnen.
- *Outcomes* zijn de effecten van een investering, een maatregel, de inzet van hulpbronnen, of het gebruik van capaciteit op actoren die direct zijn betrokken. Het gaat hier nadrukkelijk alleen om eerste-orde-effecten. Bijvoorbeeld, een stijging van de individuele consumptie is in de eerste orde goed voor de consument. In de tweede orde kan hogere consumptie gepaard gaan met milieuvervuiling, obesitas, waterverbruik en CO₂-uitstoot in andere landen, enzovoorts.

Het algemene model van de manier waarop uitkomsten per thema worden gegenereerd is gebaseerd op *capabilities approach* van Amartya Sen, een van de theoretische pijlers onder het CES-meetsysteem en de Monitor Brede Welvaart (Sen, 1999; Stiglitz e.a., 2009). Uit Sen's *capabilities approach* worden drie concepten gebruikt, namelijk 'capabilities', 'functionings' en 'waardering'.

- *Capabilities* zijn de vrijheden of mogelijkheden die individuen hebben. Vrijheid is een middel maar draagt ook zelf bij aan de brede welvaart van een individu.
- *Functionings* zijn de toestanden waarin individuen verkeren ("beings") en de activiteiten die ze ondernemen ("doings").
- *Waardering* verwijst naar het hogere doel van ontwikkeling volgens Sen: "freedom of people to lead the lives they have reason to value" (Sen, 1999, p. 10). Waardering betreft hier een subjectieve waardering, meestal van burgers of bedrijven, van de uitkomsten binnen een beleidsthema.

Vijf beslisregels zijn gehanteerd om voor ieder beleidsthema uit alle mogelijke indicatoren een beperkte verzameling samen te stellen.

- *Beslisregel 1*: Voor ieder beleidsthema wordt – voor zover mogelijk – een set indicatoren gekozen met tenminste één indicator voor alle relevante stadia van beleidsontwikkeling en alle relevante theoretische dimensies. Deze stadia betreffen de cellen in de matrix in tabel 5, namelijk: middelen die worden ingezet, mogelijkheden, gebruik van bestaande mogelijkheden, uitkomsten direct gerelateerd aan het gebruik van bestaande mogelijkheden, en subjectieve waardering. In hoofdstuk 4 worden alleen indicatoren opgenomen die een valide maatstaf zijn voor de inhoud van de

cellen in Tabel 5. Waar nog geen indicator beschikbaar is, wordt gekeken of deze alsnog kan worden ontwikkeld.

- *Beslisregel 2:* Indicatoren die een gekwantificeerd beleidsdoel meten, krijgen voorrang boven indicatoren die niet-gekwantificeerde beleidsdoelen meten. Voor sommige beleidsdoelstellingen zijn indicatoren ontwikkeld waarmee de voortgang in de richting van een kwantitatief doel kan worden gevolgd. Die indicatoren worden, waar mogelijk, in de Monitor Brede Welvaart gevolgd. Voor een deel van de beleidsthema's zijn geen gekwantificeerde doelen bekend. Het CBS stelt geen beleidsdoelen vast waar een dergelijk doel ontbreekt.
- *Beslisregel 3:* In alle beleidsthema's wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van indicatoren voor de Sustainable Development Goals. Indicatoren die in het CES-raamwerk zijn gemeten en later zijn aangeleverd voor opname in de SDG-publicatie Duurzame ontwikkelingsdoelen: de stand voor Nederland (CBS, 2018) hebben voorrang gekregen.
- *Beslisregel 4:* Bij gelijke geschiktheid geeft datakwaliteit de doorslag. Datakwaliteit betreft de validiteit ten aanzien van het thema; de betrouwbaarheid van de beschikbare bronnen; tijdigheid; volledigheid; de internationale vergelijkbaarheid van gegevens en de interne consistentie door de tijd.
- *Beslisregel 5:* Indicatoren die naar het oordeel van experts zeer relevante informatie geven en waarvoor geen alternatief bestaat, worden in de verzameling opgenomen. In sommige gevallen weegt de beleidsrelevantie zwaarder dan de datakwaliteit. In die gevallen worden indicatoren opgenomen ook al zijn ze niet tijdig, niet (goed) internationaal vergelijkbaar of niet (trendmatig) door de tijd te volgen. In volgende edities van de Monitor zal voortdurend worden gestreefd naar hogere datakwaliteit en zal worden gewerkt aan nieuwe, betere indicatoren.

De keuze van beleidsthema's en indicatoren is voorgelegd aan een interdepartementale klankbordgroep. De klankbordgroep heeft onze interpretatie getoetst en heeft mogelijkheden aangedragen ter verbetering van de Monitor. Het CBS houdt op alle aspecten de eindverantwoordelijkheid voor de inhoud.

5. Statistiek

Deze paragraaf beschrijft de statistische methoden die zijn gebruikt voor de berekening van de trends in Nederland, de posities van Nederland in de EU, de meest recente jaarlijkse mutaties en de verdeling onder bevolkingsgroepen.

5.1 Trends

De trend is berekend door middel van lineaire regressie door alle beschikbare datapunten in een periode van acht jaren. De regressievergelijking is:

$$y=ax+b$$

waarbij y de waarde van de indicator is, x het jaar waarop de waarde betrekking heeft, a de richting waarin de trend beweegt (de richting) en b het punt waar de trendlijn de y -as snijdt (het snijpunt). Er is sprake van een stijgende of dalende trend wanneer parameter a significant is ($p < 0,05$). Een trend wordt stabiel genoemd wanneer parameter a niet significant is ($p \geq 0,05$). Het minimale aantal datapunten voor een trendberekening is drie.

In de Monitor Brede Welvaart 2018 is voor alle indicatoren de trend bepaald door alle beschikbare datapunten in de jaren 2010 tot en met 2017, ook wanneer voor het jaar 2017 geen gegevens beschikbaar zijn. Uitspraken over de trendmatige ontwikkeling hebben dus altijd betrekking op dezelfde periode.

Voor een deel van de indicatoren geldt dat de brede welvaart stijgt als de trend omhoog gaat. Voor het andere deel van de indicatoren geldt dat de brede welvaart stijgt als de trend omlaag gaat. In de dashboards is de richting van de trend aangegeven met een pijl. De pijl wijst naar boven als de trend omhoog gaat en naar beneden als de trend omlaag gaat. De kleur van de pijl toont de betekenis van de richting van de trend voor de brede welvaart. De kleur van de pijl is groen voor een stijging van de brede welvaart of rood voor een daling. In enkele gevallen is parameter a significant en kan een pijl worden getoond, maar kan de betekenis van de richting niet eenduidig worden bepaald en is de kleur van de trend expliciet op 'grijs' gezet.

5.2 Posities in de EU

De positie van Nederland op de EU-ranglijst is bepaald met behulp van de frequentieverdeling van de indicatorwaarden van EU-lidstaten in het meest recente jaar met de meeste observaties. De beschikbare waarden zijn verdeeld in kwartielen (groepen van 25 procent). De kleur van de positie is groen wanneer de indicatorwaarde van Nederland hoort bij de bovenste 25 procent van de verdeling. De kleur van de positie is rood wanneer de indicatorwaarde van Nederland hoort bij de onderste 25 procent van de verdeling; in alle overige gevallen is de kleur van de positie grijs. In enkele gevallen kan de betekenis van de relatie tussen de ontwikkeling van een indicator en de brede welvaart niet eenduidig worden bepaald en is, net als de kleur van de trend, de positie van Nederland in de EU expliciet op 'grijs' gezet.

Voor de positiebepaling moet tenminste voor tien landen een indicatorwaarde beschikbaar zijn. Voor iedere indicator is gecontroleerd of de landen waarmee Nederland wordt vergeleken representatief zijn voor de EU-28. Daarbij is in het bijzonder gelet op twee vormen van vertekening: (1) Nederland wordt hoofdzakelijk vergeleken met Oost-Europese landen en (2) grote landen waarmee Nederland altijd wordt vergeleken ontbreken (zoals Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië). Als overduidelijk sprake is van een vertekening, dan is een eerder vergelijkingsjaar gekozen dat beter geschikt is.

Aan het begin van hoofdstuk 4 ("Beleidsthema's en Sustainable Development Goals") staat een figuur die de gemiddelde positie van Nederland over alle indicatoren per beleidsthema samenvat. Voor iedere indicator die internationaal vergeleken kan worden is de positie van Nederland in de EU omgerekend naar een percentage en wel zodanig dat de laatste plaats 0 procent is, de eerste plaats 100 procent en het exacte midden (bijvoorbeeld 7e van de 13 landen) 50 procent. De gemiddelde positie van Nederland per beleidsthema is een ongewogen gemiddelde van alle indicatoren. De kleur van de gemiddelde positie van Nederland per beleidsthema is bepaald op basis van het gemiddelde in combinatie met het betrouwbaarheidsinterval (op een niveau van 95 procent). Beleidsthema's met een gemiddelde van 75 procent of meer zijn groen gekleurd. Beleidsthema's met een gemiddelde van minder dan 40 procent en een zeer lage ondermarge (minder dan 20 procent) qua betrouwbaarheid zijn rood gekleurd.

5.3 Meest recente jaarlijkse mutaties

In hoofdstuk 2 ("Brede Welvaart Trends") wordt voor iedere indicator de meest recente jaarlijkse verandering gemeten. De meest recente verandering betreft de verandering tussen de twee meest recente datapunten gedeeld door het aantal jaren tussen deze datapunten. Dit cijfer is bij benadering een weergave voor de meest recente jaar-op-jaarmutatie. Van de 53 indicatoren in de drie dashboards – 21 indicatoren voor de brede welvaart "Hier en Nu", 20 voor de brede welvaart "Later", 12 voor de brede welvaart "Elders" – gaat het bij 49 indicatoren om een mutatie over één jaar en bij 4 indicatoren om een mutatie over twee jaren.

Voor een indicator die als percentage wordt uitgedrukt, wordt de mutatie berekend in procentpunten. Bijvoorbeeld, de langdurige werkloosheid – het percentage van de beroepsbevolking dat een jaar of langer werkloos was – daalde van 2,4 procent in 2016 naar 1,8 procent in 2017. De meest recente verandering is een daling van 0,6 procentpunten ten opzichte van een jaar eerder.

Voor een indicator die niet als percentage wordt uitgedrukt, wordt een procentuele mutatie berekend. Daarbij wordt het verschil tussen de indicatorwaarden in het laatste en voorlaatste jaar uitgedrukt als percentage van de waarde in het voorlaatste jaar. Bijvoorbeeld, de werkelijke individuele consumptie – de consumptiegoederen en -diensten die huishoudens verwerven inclusief overheidsuitgaven op het gebied van gezondheid, onderwijs en sociale bescherming en andere sociale overdrachten aan huishoudens – steeg in constante prijzen van 2010 van 23 498 euro per persoon in 2016 naar 23 759 euro in 2017. De meest recente verandering is een stijging van 1,1 procent ten opzichte van een jaar eerder.

Voor iedere indicator is statistisch getest of de meest recente jaarlijkse verandering al dan niet afwijkt van alle voorgaande jaarlijkse veranderingen. De gehanteerde methode is een one-sample t-test:

$$t = \frac{t - (\bar{x} - \mu_0)}{(s/\sqrt{n})}$$

waarbij \bar{x} het gemiddelde is van alle mutaties tussen het jaar 2000 en het meest recente jaar, μ de meest recente mutatie is, s de standaarddeviatie is en n het aantal datapunten

is. De nulhypothese is dat de meest recente jaarlijkse verandering (μ_0) niet significant anders is dan alle voorgaande veranderingen (x). De meest recente jaarlijkse verandering is significant anders wanneer $p < 0,05$, waarbij p wordt berekend met behulp van t over $n-1$ vrijheidsgraden.

De bepaling van het verschil tussen de meest recente jaarlijkse verandering en alle voorgaande jaarlijkse veranderingen is gebaseerd op een gewogen gemiddelde van alle werkelijke jaarlijkse mutaties en niet op de mutaties tussen de feitelijk beschikbare datapunten. Het komt regelmatig voor dat tijdreeksen onvolledig zijn. Sommige indicatoren worden om het jaar gemeten en voor andere indicatoren ontbreekt een enkele keer een cijfer. Daar waar gaten in een tijdreeks zitten, worden de standaarddeviatie en het gemiddelde zo berekend dat alle individuele jaarlijkse mutaties tussen de datapunten worden meegenomen en correct worden gewogen. Bijvoorbeeld, een mutatie van 20 procent tussen 2015 en 2017 wordt geteld als tweemaal een mutatie van 10 procent.

5.4 Verdeling onder bevolkingsgroepen

In hoofdstuk 3 ("Verdeling van de Brede Welvaart") staan visualisaties waarin de waarden van indicatoren voor de brede welvaart "Hier en Nu" worden getoond voor verschillende bevolkingsgroepen, onderscheiden naar geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en migratieachtergrond. In die visualisaties worden sommige bevolkingsgroepen rood of groen gekleurd. Deze kleurcodes worden op hun beurt gebruikt om de samenvattende visualisatie aan het begin van hoofdstuk 3 te maken.

Een groene kleur geeft aan dat de betreffende bevolkingsgroep op dit terrein een hogere brede welvaart heeft dan het gemiddelde voor de hele populatie bij de betreffende indicator. Een rode kleur geeft aan dat de betreffende bevolkingsgroep op dit terrein een lagere brede welvaart heeft dan gemiddeld.¹⁾

Voor indicatoren op basis van steekproefonderzoeken is de kleurstelling in de visualisaties gebaseerd op statistisch significante verschillen. Een bepaalde groep is groen of rood gekleurd indien de geschatte waarde van de betreffende groep significant afwijkt van de geschatte waarde voor de gehele populatie. Hierbij is een significantieniveau van 5 procent gehanteerd en is altijd tweezijdig getoetst.

Voor indicatoren op basis van integrale registergegevens kan geen gebruik worden gemaakt van bovenstaande methode. In dit geval is geen sprake van schattingen met bijbehorende betrouwbaarheidsmarges. Voor deze indicatoren zijn groepen groen of rood gekleurd indien het cijfer voor een bepaalde bevolkingsgroep meer dan 10 procent afwijkt van het cijfer voor de gehele populatie.

¹⁾ Voor deze interpretatie is aangenomen dat de ontwikkeling van het cijfer een realistisch beeld geeft. Bovendien zijn alleen eerste-orde-effecten in overweging genomen. Bijvoorbeeld, een laag werkloosheidspercentage is geïnterpreteerd als een teken van hogere brede welvaart. Het lage percentage zou echter kunnen worden veroorzaakt doordat een groep mensen is gestopt met het zoeken naar werk, hetgeen niet duidt op een hogere brede welvaart. Met dergelijke tweede-orde-effecten is in de interpretatie geen rekening gehouden.

6. Kleuren

De Monitor gebruikt kleuren om de resultaten van verschillende indicatoren vergelijkbaar te maken. Alle kleuren zijn bepaald op basis van statistische criteria (zie hoofdstuk 5). De kleuraanduidingen hebben slechts een signaalfunctie. Er is nadrukkelijk niet sprake van een normatieve duiding. Het is aan politiek en beleid om op basis van deze informatie te komen tot afwegingen en beleidsconclusies.

In hoofdstukken 2 ("Brede Welvaart Trends") en 4 ("Beleidsthema's en Sustainable Development Goals") worden kleuren gebruikt om de richting van de trend in Nederland in de periode 2010-2017 en de positie van Nederland in de EU-28 aan te geven.

Voor *trends* is de betekenis van kleuren:

- *Groen*: de trend beweegt in de richting die wordt geassocieerd met een stijging van de brede welvaart.
- *Rood*: de trend beweegt in de richting die wordt geassocieerd met een daling van de brede welvaart.
- *Grijs*: de trend stijgt of daalt niet significant (In de dashboards is deze kleur weggelaten).

Voor *posities* is de betekenis van kleuren:

- *Groen*: Nederland staat in het bovenste kwart van de EU-ranglijst.
- *Rood*: Nederland staat in het onderste kwart van de EU-ranglijst.
- *Grijs*: Nederland staat in het midden van de EU-ranglijst.

In hoofdstuk 3 ("Verdeling van de brede welvaart") worden kleuren gebruikt om aan te geven hoe de indicatorwaarden van bevolkingsgroepen zich verhouden tot het gemiddelde van de populatie. De betekenis van de kleuren is:

- *Groen*: de betreffende bevolkingsgroep is op dit terrein welvarender dan gemiddeld.
- *Rood*: de betreffende bevolkingsgroep is op dit terrein minder welvarend dan gemiddeld.
- *Grijs*: de betreffende bevolkingsgroep wijkt op dit terrein niet af van het gemiddelde.

Bij het bepalen van de kleurcodes van trends wordt alleen gekeken naar de eerste-orde-effecten. Zo is een stijging van de individuele consumptie in de eerste orde goed voor de consument. In de tweede orde gaat hogere consumptie gepaard met milieuvervuiling, obesitas, waterverbruik en CO₂-uitstoot in andere landen, enzovoorts. Bij een beperkt aantal indicatoren (acht in de editie van 2018) is sprake van een afruil; daar is de kleur expliciet op 'grijs' gezet voor zowel de trend als de positie, ook als er een significante trend berekend kan worden en ook als Nederland hoog of laag staat.

7. Observaties en interpretaties

De Monitor zou onleesbaar zijn wanneer we de trends en posities van alle indicatoren zouden beschrijven. We zijn selectief: sommige resultaten worden in de hoofdtekst van de Monitor beschreven en andere niet.

De beslisregels in deze paragraaf zijn opgesteld om te voorkomen dat de selectie van indicatoren wordt gemaakt op basis van persoonlijke interpretaties. De beslisregels hebben alleen betrekking op het verhaal in de tekst van de Monitor. Alle statistische informatie is zichtbaar. Alle onderliggende data zijn toegankelijk. Alle indicatoren zijn in visualisaties weergegeven. De onderliggende data en metadata worden openbaar gemaakt in maatwerktabellen bij de Monitor op de website van het CBS (<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/20/tabellen-en-metadata-monitor-brede-welvaart-2018>).

De Monitor Brede Welvaart is zo neutraal mogelijk geschreven. Het CBS doet geen uitspraken over de effectiviteit van beleid of over de maatschappelijke effecten van beleid op een bepaald terrein. In de beschrijving van de uitkomsten is zo dicht mogelijk gebleven bij de manier waarop indicatoren zijn gemeten en de manier waarop trends, posities in de EU en jaarlijkse veranderingen zijn bepaald. Het is aan de politiek en het beleid om iets met de resultaten te doen.

7.1 Beslisregels voor hoofdstuk 2 ("Brede Welvaart Trends")

De beschrijving van trends en posities in de brede welvaart "Hier en Nu", "Later" en "Elders" in hoofdstuk 2 is tot stand gekomen op basis van drie beslisregels:

- *Beslisregel 1:* Trends of posities die 'groen' of 'rood' zijn worden beschreven. Trends of posities die 'grijs' zijn, worden in principe niet beschreven.
- *Beslisregel 2:* Voor iedere indicator wordt onderzocht of de richting van de achtjaarlijkse trend in de loop van de periode 2000-2017 is verschoven van 'groen' naar 'rood' of andersom. Voor iedere indicator is de richting van elf opeenvolgende achtjaarlijkse trends geanalyseerd (van 2000-2007 t/m 2010-2017). Waar zowel groene als rode trends voorkomen, wordt in de beschrijving meer informatie opgenomen over de ontwikkeling van de indicator vanaf het jaar 2000. Nergens wordt gespeculeerd over de richting van de trend in de toekomst.
- *Beslisregel 3:* Voor iedere indicator wordt onderzocht of de positie van Nederland op de EU-ranglijst in de loop van de periode 2000-2017 is verschoven tussen kleurcodes. Wanneer grote verschuivingen hebben plaatsgevonden, wordt in de beschrijving meer informatie opgenomen over de ontwikkeling van de indicator vanaf het jaar 2000.

7.2 Beslisregels voor hoofdstuk 3 (“Verdeling van de Brede Welvaart”)

De beschrijving van de verdeling van de brede welvaart “Hier en Nu” onder bevolkingsgroepen in hoofdstuk 3 is tot stand gekomen op basis van twee beslisregels:

- *Beslisregel 1:* Voor iedere indicator worden in de tekst de resultaten beschreven met betrekking tot die bevolkingsgroepen waarvan de indicatorwaarde significant afwijkt van het totaalcijfer.
- *Beslisregel 2:* Indien een indicator voor een bevolkingsgroep niet significant afwijkt van het gemiddelde, maar wel van een andere groep, dan wordt dit besproken. Zo komt het bijvoorbeeld af en toe voor dat de waarden voor mannen en vrouwen beide niet significant afwijken van het totaal, maar dat de resultaten van mannen en vrouwen wel afwijken ten opzichte van elkaar.

7.3 Beslisregels voor hoofdstuk 4 (“Beleidsthema’s en Sustainable Development Goals”)

De beschrijving van trends en posities met betrekking tot de zestien beleidsthema’s in hoofdstuk 4 is tot stand gekomen op basis van drie beslisregels:

- *Beslisregel 1:* Harde beleidsdoelstellingen en kernindicatoren van Kabinet en EU worden altijd beschreven, ongeacht de kleurcode van de trend of de positie.
- *Beslisregel 2:* Indicatoren die een ‘groene’ trend en een ‘groene’ positie hebben en indicatoren die een ‘rode’ trend en een ‘rode’ positie hebben, worden met voorrang beschreven.
- *Beslisregel 3:* Trends of posities die ‘groen’ of ‘rood’ zijn worden beschreven. Trends of posities die ‘grijs’ zijn, worden in principe niet beschreven.

Referenties

CBS (2018), *Duurzame ontwikkelingsdoelen: de stand voor Nederland*.

Sen, A. (1999), *Development as Freedom*, Knopf, New York: Oxford University Press, New York.

Stiglitz, J.E., A. Sen en J.-P. Fitoussi (2009), *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Parijs.

UNECE/Eurostat/OECD (2014), *Conference of European Statisticians Recommendations on Measuring Development*, New York/Genève: United Nations.

Afkortingen

Bbp	Bruto binnenlands product
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CES	Conference of European Statisticians
EU	Europese Unie
EU-28	28 lidstaten van de Europese Unie (vanaf 1 juli 2013)
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
p-waarde	maatstaf voor significantie van uitkomst
SDG	Sustainable Development Goal
VN	Verenigde Naties

Medewerkers

Edwin Horlings
Linda Moonen
Marieke Rensman
Jan-Pieter Smits
Karin van der Ven

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2017-2018	2017 tot en met 2018
2017/2018	Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018
2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018
2015/'16-2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

CCN Creatie en visualisatie, Den Haag

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.